

Motion till Sveriges Hembygdsförbunds riksstämman.

Påverkan av ny gruvverksamhet på kulturmiljöer och kulturarv.

Inom EU är behovet av råvaror, särskilt metaller och mineraler, betydande. Trots att Europa endast producerar tre procent av världens råvaror, konsumerar vi ungefär en fjärdedel. Detta beroende av import gör det nödvändigt för EU att öka sin inhemska produktion enligt EU:s riktlinjer.

Enligt EU:s bedömning är 34 mineraler och metaller av kritisk och/eller strategisk betydelse för samhället och välfärden. Dessa råvaror är också avgörande för att stödja övergången till hållbarhet, digitalisering samt för sektorer som rymdindustri och försvar. Det som framför allt gör dem kritiska är deras ekonomiska betydelse i förhållande till risken för störningar i tillgången. Inom EU finns betydande mängder av dessa värdefulla resurser, inklusive i Sverige.

Både svenska och utländska gruvföretag bedriver alltmer prospektering i Sverige. Kostnaden för att få undersökningstillstånd i Sverige är för närvarande mycket låg, vilket möjliggör att områden på flera tusen hektar kan tas i anspråk för prospektering. Om resultaten från undersökningarna är positiva, kan gruvföretagen ansöka om bearbetningstillstånd, vilket i slutändan kan leda till etableringen av nya gruvor. Det är vanligt att nya fyndigheter upptäcks i anslutning till gamla gruvområden som har varit i drift i flera hundra år. Vid dessa gamla gruvor finns ofta värdefulla natur- och kulturmiljöer bevarade, såsom dagbrott, varphögar, forvägar, husgrunder med mera. Det kan även finnas intakta och unika gruvrelaterade miljöer, såsom gruvlavar, anrikningsverk, gruvstugor och gruvarbetarbostäder. I februari i år blev det känt att ett australiensiskt gruvföretag har investerat 100 miljoner kronor i prospektering efter nya fyndigheter i närheten av Falu koppargruva och Sala silvergruva. Man hävdar att modern prospekteringsmetod inte har tillämpats runt de historiska gruvorna och att fyndigheterna kan vara av betydligt större omfattning än man tidigare har trott.

Etableringen av en ny gruva kan få betydande konsekvenser för kulturmiljöer och kulturarv, bland annat genom byggandet av ett nytt dagbrott, sandmagasin, vattenmagasin och andra byggnader. Det kan krävas rivning av gamla byggnader eller anpassning av dem till de nya förhållandena, vilket kan leda till förlusten av den autentiska gruvmiljön. Denna fråga har stor betydelse för kulturmiljön men har enligt vår kännedom ännu inte diskuterats av SHF. Vi har bland annat sökt information i publikationen "Hållbara landskap" och i Facebook-gruppen "Kulturlandskap". Vår bedömning är att denna fråga är minst lika viktig som de ämnen som behandlas där och förväntas bli betydelsefull inom en snar framtid. Därför är det viktigt att redan nu vidta åtgärder för att kunna hantera de situationer som kan uppstå.

Vi yrkar därför att:

1. Sveriges Hembygdsförbund undersöker möjligheterna att i ett tidigt skede av processen med undersökningstillstånd (utfärdat av Bergsstaten) informera respektive läns hembygdsförbund om nya och aktuella undersökningstillstånd inom länen. Detta gäller även eventuella kommande bearbetningstillstånd.
2. Sveriges Hembygdsförbund uppmanar respektive läns hembygdsförbund att undersöka om befintliga undersökningstillstånd inom länen innebär risker för att natur- och kulturmiljöer kan komma att förstöras.

Bilaga: Om Bergsstaten.

ÖREBRO LÄNS HEMBYGDSFÖRBUND

Örebro 2024-03-12

Ingela Oxelgren, ordförande

Från: <https://www.sgu.se/bergsstaten/om-bergsstaten/>

Om Bergsstaten

Bergsstaten har till uppgift att handlägga ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral. Bergsstaten leds av bergmästaren som beslutar i frågor enligt minerallagen.

Bergsstaten prövar frågor om tillstånd för undersökning och bearbetning av mineralfyndigheter. En annan viktig uppgift är att utöva tillsyn av efterlevnaden av minerallagen (1991:45). Bergsstaten informerar också om lagstiftningen och om pågående prospektering och bearbetning till företag, sakägare, myndigheter, media och allmänheten.

Bergsstaten är ett särskilt beslutsorgan som organisatoriskt tillhör Sveriges geologiska undersökning (SGU) men har en oberoende ställning avseende sin myndighetsutövning.